

יום א', יז' באלול תש"ס (17 בספטמבר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

פרשת הארץ (הפסוק)

השורות הבאות הופיעו לראשונה בדפים לפני ואחרי תשעה באב. ההשלמה בהמשך:

מדור "ארץ זבת חלב ודבש":

כשחזרו המרגלים מתור הארץ מקץ 40 יום, ובאו למדבר פארן ששם חנה מחנה ישראל, ויוציאו דיבת הארץ לאמור, "הארץ אשר עברנו בה לתור אותה – ארץ אוכלת יושביה היא וגו' " {בעטו בזה בחסדי ה' יתברך. אומר על כך רש"י – (אמרו המרגלים), 'בכל מקום שעברנו מצאנום קוברי מתים'. (אך) הקב"ה עשה (זאת) לטובה: כדי לטורדם באבלם, ולא יתנו לב לאלה. {וירגנו (=ויתלוננו) ישראל באהליהם ויאמרו, "אנה אנחנו עולים, אחינו המסו את לבבנו וכו' " – אותו היום ח' באב, ערב תשעה באב, היה.

חשך היום, נפלה רוחם של כל העדה. "ותשא כל העדה, ויתנו את קולם, ויבכו העם בלילה ההוא. וילונו על משה ועל אהרן כל בני ישראל, ויאמרו עליהם כל העדה: לו מתנו בארץ מצרים, או במדבר הזה לו מתנו. ולמה ה' מביא אותנו אל הארץ הזאת לנפול בחרב. נשינו וטפינו יהיו לבז, הלא טוב לנו שוב מצרימה!..." [במדבר יד]

דור דעה זה, דור שראה בעיניו את המסות הגדולות, האותות והמופתים אשר עשה אלוקים בפרעה ובמצרים, ואשר עשה על הים, דור שנפתחו לפניו שמיים ושמי שמיים ויחזו את האלוקים וישמעו את קול ה' מדבר אליהם מתוך האש, דור שמלכו ואלקיו הפך לו מדבר ציה ושממה לגן עדן, דור שנתאווה לרשת את נחלת אבותיו והארץ המובטחת לו מפי אדון כל הארץ, והוא מודיעו לאמור: "ראה נתן ה' אלוקיך את הארץ – עלה רש ... אל תירא ואל תחת" [דברים א' 21] ... אותה שעה הוא עוזב בפעם אחת את כל אמונתו, מתיימש מתקוותו, הופך משושו לאבלו, ושירתו לבכיו – מה הסברו של מאורע זה? ועוד שאלות רבות וגדולות יש. הואיל והתמיהות כל כך גדולות ומרובות, אי אפשר לדרשן כפשוטן ורק לגנאי בלבד, שכן הכתוב מעיד על ישראל שהוא **עם חכם ונבון** (דברים ד' 6). והרי לא נמצא בעולם עם שנאל כל כך **וכולו יחד יצא מדעתו בפעם אחת**. הרי שצריך למצוא הסבר אחר למאורע קשה זה...

תחילת מעמדו של תשעה באב כיום אסון לעם ישראל נמצאת בחטא המרגלים. כיוון שכך, וכיוון שכל חומש **דברים** (החומש שעכשיו, בשבתות האחרונות של השנה, אנו קוראים בו בתורה) - ספר הכנת עם ישראל לקראת כניסתו לארץ - עוסק בשבח ארץ ישראל, ברשותכם, נמשיך את דיוננו, כפי שהוא מובא ב"**ספר התודעה**", כמדור בתוך העניינים השוטפים של הדף היומי שלנו. זאת, בתקווה להבהיר נושא שנוגע באופן כה שורשי, כה יסודי, לזהותנו ומהותנו כעם, וכעם החפץ לחיות בשלום בארצו.

יום א', יז' באלול תש"ס (17 בספטמבר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

כלום יש דבר נעלה ונשגב לילוד אשה מבשעה שזוכה ששכינת כבוד ה' נגלית עליו ורואה מראות אלוקים ויודע שהאלוקים קרוב אליו בכל מעשיו ושהוא משגיח עליו ומנהיג אותו בכל דרכיו, וכל צרכיו ניתנים לו מידו הרחבה? אעפ"כ, לאו כל אדם זוכה שתהא קרבת אלוקים לו טוב ויתענג על דבקות אלוקים תמיד.

משל לכפרי עני שמראים לו חצר מלכות וכל גינוני מלכות ומטעימים אותו מכל הנאות המלכות. שעה ראשונה אין לפניו תענוג גדול מזה, אעפ"י שהתענוג מהול אצלו במורא מפני המלכות וברעדה שמא יחטא ואשם למלך. כיוון שאומרים לו, קבע דירתך כאן – אינו רוצה. מתיירא הוא שמא לא יוכל לעמוד בחובותיו כי לא הסכין באלה, ואומר: בבקשה מכם – השיבוני לכפר שיצאתי משם.

אף ישראל כן. מאותה שעה שיצאו בחסדי ה' משעבוד מצרים ואילך, הלכו הלוך והתקרב לה' עד שנעשו לו כבני פלטרין. את גניזו פתח להם, כביכול, משולחנו אכלו ומימיו שתו. וכל נימוסי מלכותו ועול מצוותיה וחובותיה מסר להם.....

אכן, לא תמיד השכילו בכל דרכיהם לעמוד בכל חובותיהם, והרי מדקדקים עם בני פלטרין יותר מעם אחרים. על-כן, פגעה בהם מידת הדין כמה וכמה פעמים. **לכך היו משתוקקים לבוא לארץ ישראל**, להיות שם איש תחת גפנו ותחת תאנתו; לשוב לסדר החיים של דרך הטבע; לאכול לחם מן הארץ ולשתות מים למטר השמיים, ולא לחם מן השמיים (המן) ומים מן הסלע (הבאר). אז יוכלו לעמוד בחובות המלך; ואילו עכשיו כשהם מסובים לשלחנו, כביכול, הם אינם יכולים לעמוד בחובות המלך, כי קרוב הוא אליהם ביותר ועל כן גם החובות מרובים יותר.

מיום שגורש אדם הראשון מגן עדן ועד עת התיקון האחרון באחרית הימים, לא זכו כל הדורות ולא יזכו, למה שזכה דור המדבר ב-15 החודשים הראשונים שהלכו אחרי ה' במדבר, מניסן עד סיון מן השנה השנית. **המדבר הפך להם לגן עדן ממש**, והיתה כל הנהגה שהתנהג עמם הקב"ה הנהגה של פנים בפנים. וכלום חסר בבית המלך?

לא דרש מהם הקב"ה אלא שיתחזקו באמונתם ובבטחונם בו. לפיכך ניסה אותם כמה פעמים וחיסר מהם טובתו לשעה, למען יהיו תולים עיניהם בהקב"ה לשאול ממנו חפצם ולא יהיו בועטים חלילה מחוסר בטחון. במדבר שור הניחם ללכת 3 ימים בלי מים; כשניתן להם מן – לא ניתן להם כל יום אלא מאכל יום אחד בלבד, וכו'.

אפשר לעם שלם שתהא מידת הדין מתוחה כנגדו תמיד, וכך יהיה תמיד ולא יחטא, ולא תהא מידת הדין פוגעת בו? וכן, לא זכו כל הדורות במנהיג ורועה נאמן כמשה רבינו שהיה עם הדור ההוא. ברם, כלום דבר קל הוא זה לחיות תמיד במחיצתו של מנהיג גדול כזה אשר מפניו יבושו הכל, וכולם נראים שפלים בעיניהם למראהו, אדם שמעלתו גדולה ממעלתם של מלאכי מרום. מי יכול לעמוד במחיצתו...?

נשאלה השאלה, "אפשר לעם שלם שתהא מידת הדין מתוחה כנגדו תמיד, וכך יהיה תמיד ולא יחטא, ולא תהא מידת הדין פוגעת בו?"

אכן, לא תמיד השכילו בכל דרכיהם לעמוד בכל חובותיהם, אך הקב"ה לא חפץ בישראל עמו שיהיו כמלאכי השרת ויחיו כמו בגן עדן תמיד, שהרי חפץ הוא בעמו שיהיה לאור לכל הגויים שילמדו ממעשיהם; ואם יהיו ישראל מובדלים מכלל האנשים ולא יהיו דומים להם כלום בסדרי חייהם – לא ילמדו שאר אנשים לעשות כמעשיהם. יאמרו: 'הללו, מלאכים הם – מי ידמה להם?'

יום נעים!

יום 'א', יז' באלול תש"ס (17 בספטמבר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

כשבחר ה' בעמו, בחר להם גם נחלה שיהיו חיים בה חיי אדמות, חורשים בשעת חרישה וזורעים בשעת זריעה, ונהנים מן הברכה אשר נתן ה' בארץ, ויהיו עושים כל מעשיהם וחיים את כל חייהם ככל המצוה אשר ניתנה לבני אדם לטוב להם ולטוב לכל העולם, ויהיו כל עמי תבל רואים אותם כמה נאים חייהם שחיים על-פי התורה והמצוה, ויהיו מתאווים גם הם לעשות כמוהם.

רק בתחילת דרכם בלבד הכניסם ה' לגן עדנו, ופטרם מכל עמל העולם הזה כדי שיהיו סופגים תורה הרבה וילמדו לדעת ולהבין את דרכי ה' ויתחזקו באמונתם ובבטחונם, ולא ימוש מהם לעולם. והרי הם עומדים בשעה זו (שהמרגלים חזרו עם דיווחם על ארץ הקודש) לבוא לרשת את ארצם ולחיות בה חיי אנשים לפי סדר הטבע ולא על סדר הנס בלבד.

כשבאו ישראל למשה ואמרו לו, "**נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ...**" [דברים א' 22], לא גילו למשה את כל לבם מפני בושת פנים שהיתה להם מפניו. משה סבר שביקשו לחפור את הארץ כדי שיידעו היכן מקומות התורפה שמשם יעלו ויכבשו – וייטב הדבר בעיניו. שאעפ"י שהקב"ה יעשה את מלחמותיהם, נכון הדבר שגם הם יעסקו בדבר בדרך הטבע...

ברם הם, עוד מחשבה אחת היתה בלבם: לדעת טיבה של הארץ הזאת, אם היא ארץ ככל הארצות ואפשר לחיות בה חיים של דרך הטבע, או שמא גם היא אינה אלא סגנון אחר של גן עדן; וכל החי בתוכה כחי בפלטרין של מלך ומידת הדין מתוחה שם תמיד; ושמא לא יוכלו גם שם לעמוד בדרך חיים שהארץ הזאת דורשת, ושהיא למעלה מדרך הטבע. את המחשבה הזו לא גילו למשה מפני הבושה. שהרי מחשבה זו – כאילו אומרים למשה, רצוננו לראות את טובת הארץ לחיות בה, גם בלעדך ובלי נסים גלויים בכל עת תמיד...

ועכשיו ההשלמה: